

Ulus İnşasının Mekânı Olarak Saraçoğlu Mahallesi: Toplumsal Bellek, Süreklilik ve Dönüşüm

Saraçoğlu Neighborhood as a Space of Nation-building:
Social Memory, Continuity, and Transformation

Nasrullah UZMAN^{*} , Oğuz Kağan BAYRAKDAR

Tarih Bölümü, Edebiyat Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye / Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters,
Department of History, Ankara/Türkiye

ÖZET

Bu çalışma, ulus inşa süreçlerinde mekânsal düzenlemelerin ideolojik rolünü Saraçoğlu Mahallesi örneği üzerinden incelemekte ve mahallenin güncel dönüşümünü "Theseus'un Gemisi Paradoksu" ekseninde tartışmaya açmaktadır. Ulus-devlet modelinin ulusal kimliği pekiştirmek amacıyla kentsel mekân üzerinden semboller üretmesi. Ankara'nın başkent olarak inşasında da modern ulus anlatısını yansıtan bir temsil alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalde, makale, erken Cumhuriyet döneminde planlanan Saraçoğlu Mahallesi'nin dayandığı siyasal ve kültürel motivasyonları, Ankara kent kimliği içindeki tarihsel konumunu ve yakın dönemde yürütülen yenileme sürecinin mahalleye atfedilen anlamları nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada birincil ve ikincil yazılı kaynaklar, arşiv belgeleri, dönem gazeteleri, alan gözlemleri ve görsel belgeler kullanılmış; elde edilen veriler karşılaştırmalı tarihsel analiz ve sosyolojik değerlendirme teknikleri ile yorumlanmıştır. Araştırma bulguları, Saraçoğlu Mahallesi'nin kuruluşunda modernleşme ideolojisi ile milli kimlik inşasının birlikte işlediğini; mahallenin hem bir ulus vitrini hem de Ankara'nın modern kent kimliğinin kurucu bileşenlerinden biri olarak kurgulandığını göstermektedir. Güncel yenileme süreci ise, fiziksel yapının korunmasına karşın mahallenin ideolojik ve sosyokültürel işlevlerinde yaşanan radikal değişimi gözler önüne sermektedir. Çalışmayı ayırt edici kılan temel özellik, Saraçoğlu Mahallesi'nin toplumsal bellek, süreklilik ve dönüşüm ekseninde değerlendirilip Theseus'un Gemisi Paradoksu çerçevesinde yorumlanmasından ileri gelmektedir. Araştırma bu yönüyle kentsel dönüşüm literatürüne yeni bir perspektif kazandırmakta; mekânın kimliğine dair devam eden tartışmalara özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kentsel Mekân, Ulus-İnşası, Kent Kimliği, Theseus'un Gemisi Paradoksu, Saraçoğlu Mahallesi.

ABSTRACT

This study examines the ideological role of spatial arrangements in nation-building through the Saraçoğlu Neighborhood, discussing its current transformation within the framework of the "Ship of Theseus Paradox." The nation-state's production of symbols via urban space to consolidate national identity is evident in Ankara's construction as the capital, emerging as a representational sphere reflecting the modern nation narrative. Accordingly, this article aims to reveal the political and cultural motivations behind Saraçoğlu's early Republican planning, its historical position in Ankara's urban identity, and how recent renewals transformed its attributed meanings. Primary and secondary sources, archival documents, periodicals, field observations, and visual materials were utilized; the data were interpreted using comparative historical analysis and sociological evaluation techniques. Findings demonstrate that modernization ideology and national identity construction operated concurrently in establishing Saraçoğlu, conceptualized as a national showcase and a founding component of Ankara's modern identity. However, the current renewal process exposes a radical shift in the neighborhood's ideological and sociocultural functions, despite preserving its physical structure. The distinguishing feature of this study is its evaluation of Saraçoğlu regarding social memory, continuity, and transformation, interpreting these dynamics through the Ship of Theseus Paradox. Consequently, this research brings a novel perspective to urban renewal literature, offering an original contribution to ongoing debates on spatial identity.

Keywords: Urban Space, National-Building, Urban Identity, Ship of Theseus Paradox, Saraçoğlu Neighborhood.

Sorumlu yazar: Prof. Dr. Nasrullah UZMAN

Tarih Bölümü, Edebiyat Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye

E-mail: nasrullah.uzman@hbv.edu.tr

ROR ID: ror.org/05mskc574

Geliş Tarihi(Received): 08.02.2026 Kabul Tarihi(Accepted): 04.05.2026 Yayın Tarihi(Published): 31.05.2026

Ayrıntı bilgisi:

Uzman, Nasrullah, Oğuz Kağan Bayrakdar. Ulus İnşasının Mekânı Olarak Saraçoğlu Mahallesi:
Toplumsal Bellek, Süreklilik ve Dönüşüm, *Atatürk Yolu*, 78 (Mayıs 2026), 1-21, doi.org/10.46955/
ankuayd.1884623

Dergimizde CC-BY-NC-ND lisansı kullanılmakta ve yayımlanan makalelerin telif hakkı yazarlara, ticari kullanım hakkı ise dergimize aittir
The journal operates under the CC BY-NC-ND license. Authors retain the copyright of their published articles, while the rights for commercial use are reserved by the journal.

Extended Abstract

Cities are not merely physical entities composed of stone and concrete; as Daniel A. Bell and Avner de-Shalit suggest, they possess a unique “spirit” derived from their historical accumulation, cultural practices, and moral values. This spirit becomes visible through physical and symbolic spaces, which serve as the primary stage for nation-building processes, particularly in the transition from empires to nation-states. In this context, the construction of Ankara as the capital of the Turkish Republic represents a deliberate spatial intervention aimed at consolidating a modern national identity. This study examines the Saraçoğlu Neighborhood (Saraçoğlu Mahallesi) as a quintessential example of this ideological spatial production and analyses its recent transformation through the philosophical lens of the “Ship of Theseus” Paradox. The article questions whether a space retains its ontological identity when its physical components are preserved, but its function and social fabric are radically altered. To address this, the study adopts a qualitative methodology, utilizing primary archival documents, legal regulations—specifically the Law on Construction of Civil Servant Dwelling (No.4626)—period newspapers, and field observation of the neighborhood’s post-renewal state (2020-2026). Historically, the Saraçoğlu Neighborhood was established during the Second World War as the first state-subsidized mass housing project designed for high-ranking bureaucrats and military officers. Under the architectural leadership of Paul Bonatz, the neighborhood was conceived not just as a solution to the acute housing shortage in the growing capital, but as a “modernization showcase” for the new regime. The design synthesized the European “garden city” concept with the “Second National Architecture” movement, incorporating traditional “Turkish House” elements such as wide eaves, bay windows (cumbas), and extensive green spaces. For decades, it functioned as a “states neighborhood” fostering a distinct collective memory and serving as a privileged habitat for the republican elite. The study highlights that the neighborhood’s identity was constructed through the interplay of its architectural forms, its bureaucratic function, and the social relations of its inhabitants, effectively becoming a “lieu de memoire” (site of memory) within Ankara’s urban landscape. The core of the article focuses on the controversial renewal process initiated after the neighborhood’s ownership was transferred to Emlak Konut GYO. This transformation is critically valuated using the Ship of Theseus paradox, which asks whether a ship remains the same object if all its planks are replaced over time. The analysis reveals a dichotomy between physical preservation and functional rupture. From a “mereological” (component-based) perspective, the renewal project has been successful; the restored buildings, the original street texture, and the monumental trees have been restored, preserving the visual integrity of the “ship”. The architectural shell of Saraçoğlu remains visible in the city centre. However, from a “teleological” (purpose-based) perspective, the study argues that the neighborhood has lost its essential identity. The transformation of the area into a commercial hub featuring hotels, offices, and luxury retail stores has stripped the space of its original residential function (housing) and public service ethos. The discussion further integrates Jacques Lacan’s “10.15 Express Train” metaphor and John Locke’s continuity of consciousness theory to argue that a space is defined by its function and the continuity of its lived experience. The displacement of the original residents and the shift towards a consumption-oriented function signify that the “spirit” of the neighborhood has been severed from its “body”. Furthermore, the transformation of the Saraçoğlu Neighborhood provides a critical lens to examine the profound shift from state-led modernization to neoliberal urbanization. In the early Republican era, the spatial configuration of the neighborhood operated as an instrument of civic pedagogy, deliberately designed to cultivate a cohesive and secular bureaucratic class at the heart of the capital. By replacing this foundational ethos with a capital-driven logic, the current renewal not only alters the demographic profile but also neutralizes the historical friction inherent in the space. The neighborhood, once a dynamic locus of the state’s ideological apparatus and a lived environment for its agents, is reduced to an aesthetic backdrop for consumption. This functional dislocation underscores a broader crisis in the historiography of urban conservation: the tendency to prioritize morphological authenticity over ontological and social continuity. The study concludes that Saraçoğlu Neighborhood has undergone a process of “museumification”, where it has become an object of the “tourist gaze” rather than a living community. While the physical structure (the ship) has been saved from destruction, it no longer “sails” as a neighborhood; instead, it serves as a static exhibit of a bygone era, repurposed for global market. Consequently, while the restoration ensures the physical survival of a cultural heritage site, the study posits that the ontological continuity of the Saraçoğlu Neighborhood has been ruptured, transforming it from a space of nation-building and social memory into a simulacrum of its former self. This conclusion offers a significant contribution to the urban transformation literature by demonstrating that authentic conservation requires the sustainability of the social and functional relations that breathe life into urban spaces, not merely the preservation of architectural forms.

Giriş

Daniel A. Bell ve Avner de Shalit Şehirlerin Ruhu (*The Spirit of the Cities*) adlı çalışmalarında her şehrin kendine özgü bir ruh taşıdığını ileri sürmektedirler.¹ Şehrin ruhu, kentnin tarihsel birikiminden, kültürel pratiklerinden, kurumsal örgütlenmesinden ve ahlaki değerlerinden türeyen karakteristik bir öz olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir köprü kuran bu ruh, kentnin sahip olduğu fiziksel ve simgesel mekânlar aracılığıyla görünürlük kazanır. Kentsel mekân ise yerleşim alanları içinde fiziksel çevreyi tanımlayan temel bir kavramdır. Ali Madanipour'un belirttiği üzere, kasaba, şehir ve kırsal bölgelerde yer alan ve bireylerin kolaylıkla erişebildiği bu mekânlar, çeşitli işlevler üstlenerek kentsel yaşamın ritmini belirler.² Fiziksel ve sosyo-kültürel hususiyetleri doğrultusunda kentsel mekânlar, bir kentin algılanış biçimine, diğer bir ifadeyle kentin okunabilirliğine katkıda bulunur. Bu çerçevede, yönetim müdahalesiyle planlanan ya da zamanla kent kimliği içinde kendiliğinden öne çıkan mekânlar, toplumsal yapıyı ve şehir hayatını doğrudan etkiler.

Kentsel mekânın dönüştürücü gücüne binaen, hükümetler ideolojilerini mekânsal düzlemde somutlaştıracak bir üretim sürecine yönelmişlerdir. İmparatorlukların sona ermesiyle ulus devletlerin ortaya çıkışı, aynı zamanda ulusal sembollerle donatılan şehirlerin yaygınlaşmasına da zemin hazırlamıştır. Aynı ideoloji etrafında birleşmiş bir topluluk yaratmak isteyen yönetimler, bu ideolojiyi somutlaştıran mekânsal düzenlemeler yapmış; kamusal alanların kullanım yoğunluğunu, işlevlerini ve görünürlüğü bilinçli olarak planlamıştır. Bu hususlar dikkate alındığında, mekân-ulus inşası ile mekân-kimlik inşası arasındaki bağın yadsınamayacak kadar güçlü ve belirleyici olduğu aşikardır. Zira ulus inşasının bir aracı olarak kurgulanan bu alanlar fiziksel bir mahiyete sahip olmakla beraber aynı zamanda toplumsal belleğin şekillendiği, geçmiş ile bugün arasında süreklilik algısının inşa edildiği canlı alanlardır.

Mekân-kimlik ilişkisi bağlamında, mekâna atfedilen niteliklerin dönüşümü, toplum açısından birtakım tartışmaları gündeme getirmektedir. Bir mekânın yenilenmesi, dönüştürülmesi ya da işlevinin değiştirilmesiyle hangi ölçüde aynı kimliği koruyabildiği literatürde uzun süredir tartışılan bir konudur. Bu çerçevede nesnenin özünü, özgünlüğü ve zaman içerisinde geçirdiği değişime paralel olarak ortaya çıkan anlam kaymasını konu edinen Theseus'un Gemisi Paradoksu güncelliğini korumaktadır. Geminin tüm parçaları yenilendiğinde hala aynı gemi olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin klasik tartışma, günümüzde kentsel dönüşüm süreçleriyle birlikte farklı bir boyutta yeniden karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda şu sorular önem kazanmaktadır: Bir kentsel mekânın dönüşümü, onun barındırdığı anlamı ve kimliği değiştirir mi? Kentsel dönüşüm, bir kentin ruhunu zedeler mi, yoksa mekânın işlevselliğini mi artırır? Mekânsal süreklilik fiziksel koruma ile mi sınırlıdır, yoksa toplumsal hafızadaki yerini korumasıyla mı mümkündür? Dönüşüm, mekânın kuruluş amacından bir sapma yaratır mı?

Bu sorulardan hareketle bu çalışma, Theseus'un Gemisi Paradoksu'nu kavramsal bir çerçeve olarak kullanarak Ankara'daki Saraçoğlu Mahallesi'nin geçirdiği dönüşümü toplumsal bellek, süreklilik ve dönüşüm çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. İlk olarak paradoksun felsefi temelleri ele alınacak, ardından ulus inşasının mekânsal boyutu Ankara örneği üzerinden değerlendirilecektir. Bu teorik zeminin somut bir yansıması olarak Saraçoğlu Mahallesi incelenecek ve yenilenme sürecinin mahalle kimliğinde yol açtığı dönüşüm tartışılacaktır. Çalışma, paradoksun Türkiye'deki kentsel dönüşüm literatürüne uyarlanması ve özellikle Saraçoğlu Mahallesi'nin kimlik değişimini açıklayıcı bir kuramsal araç olarak kullanılması bakımından özgün bir yaklaşım sunmakta; ulus inşa süreçlerinin mekânsal yansımalarını felsefi bir çerçeveye birlikte ele alması yönüyle literatüre yenilikçi bir katkı sağlamaktadır.

1 Daniel A. Bell, Avner de-Shalit, *The Spirit of Cities: Why the Identity of a City Matters in a Global Age*, Princeton: Princeton University Press, 2011

2 Ali Madanipour, "Why Are The Design and Development of Public Spaces Significant For Cities?", *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 26/6 (1999): 880.

1. Theseus Paradoksu: Kimlik, Süreklilik ve Değişim Üzerine Felsefi Bir Zemin

Aynı nehre iki kez girilmez,
Zira ne nehir, ne de nehre giren insan aynıdır
Herakleitos

Theseus'un gemisine dair antik anlatı, nesnelerin zaman içerisindeki değişimiyle kimliklerini nasıl korudukları sorusunu ortaya koyan klasik bir düşüncenin tezahürüdür. Plutarkhos'un Theseus'un Hayatı'nda aktardığı üzere, Theseus, uzun yıllar süren savaş ve deniz yolculuklarının akabinde Atina'ya döner ve gemisini kıyıya bırakır. Kral ölür ve gemi kıyıda kalır. Zamanla çürüyen tahtalar yenileriyle değiştirilir ve süreç sonunda geminin tüm parçaları farklı malzemelerden oluşur hale gelir.³ Bu durum filozofları temel bir soruyla karşı karşıya bırakır: Bir nesnenin maddi bileşenlerinin tamamı değiştiğinde, o nesne hala aynı nesne midir?

Bu soru varlık felsefesinde nesneyi parçaların toplamı olarak gören Mereolojik (Parçacı) Görüş ile nesneyi amacı ve işlevi üzerinden tanımlayan Aristotelesçi Teleolojik Görüş arasındaki ayrımı doğurur.⁴ Parçacılık ekseninde düşünen Hobbes yenilenen geminin veya eski parçalardan yapılan ikinci bir geminin orijinalinin ancak bir taklidi olabileceğini savunur.⁵ Buna karşın John Locke, tartışmayı bilinç ve bellek sürekliliği üzerinden okuyarak teleolojik yaklaşıma yaklaşır. Locke'a göre bir nesne parçalarını değiştirirse bile işlevi ve toplumsal alandaki algısı sayesinde kimliğini devam ettirir, yani "yüzmeye devam eden" ve "toplum tarafından öyle bilinen gemi, aynı gemidir".⁶ Dolayısıyla paradoks, maddi değişimin ötesinde, kimliğin nasıl üretildiği sorusunu gündeme taşımaktadır.

Antik Çağ'dan günümüze kadar "özgünlük", "kimlik", "süreklilik" ve "değişim" gibi kavramların tartışılmasında merkezi bir rol oynayan, özellikle değişim yaşayan nesnelerin kimliklerini ne ölçüde muhafaza ettiği meselesini, güncel ontolojik tartışmaların odağı haline getiren⁷ paradoksun, kentsel dönüşüm bağlamında hayati olan bir diğer boyutu ise müzeleşme evresidir. Theseus'un gemisi, seferden döndükten sonra Atina limanında kutsal bir anı olarak saklanmıştı. Artık o gemi, dalgalarla boğuşan aktif bir taşıt değil, geçmişin dondurulmuş bir imgesidir. Gemi fiziksel olarak oradadır ancak gemi olma vasfını yitirmiş; Andreas Huyssen'in kavramsallaştırdığı biçimiyle bir seyirlik nesneye dönüşmüştür.⁸ Bu durum, mekânın fiziksel kabuğunun korunup, ruhunun ve işlevinin tamamen değiştirildiği zamanlar için güçlü bir ontolojik benzetme sunarken mekânların toplumsal bellekteki dönüşümünü anlamlandırmada öncü görev görmektedir.

Kimlik, bir nesneyi tanımlayan zihinsel ve algısal çerçeveler bütünü olup hem nesnenin kendine özgü niteliklerini hem de diğer nesnelerle ilişkisini kapsar.⁹ Türkçede "kim" soru kökünden türer ve bireylerin veya nesnelerin ne olduğunu tanımlayan bütünsel özelliklere işaret eder. Bu nedenle kimlik yalnızca fiziksel bileşenlerle değil, nesnenin mekânla ve izleyiciyle kurduğu ilişkiye de dayanır. Örneğin Eysel Kulesi yalnızca "demir bir kule" olduğu için değil, belirli bir konumda durduğu, belirli bir tarihsel deneyimi taşıdığı ve Paris'le özdeşleştiği için mevcut kimliği kazanır. Yer değiştirildiğinde fiziksel bütünlüğünü korusa bile kimliği dönüşür. Mekân-kimlik arasındaki bağ "özgünlük" çerçevesinde de ele alınmaktadır. Bir nesnenin özelliklerinin bütünü olarak tanımlanan *özgünlük*, Arendt'e göre nesneyi yapan kişinin bireysel dokunuşu ve fikri sürecin olmaması durumunda baskın özelliğini kaybeder; özgünlük taklide dönüşür.¹⁰ Walter Benjamin ise nesnenin özgünlüğünü, nesnenin zamanda ve mekânda biricik mevcudiyeti olarak tanımlar ve bu biriciklikten ayrılan her kopyanın nesnenin aurasını zayıflattığını ifade

3 B. Keki, "On the Ship of Theseus: Critiquing the Obvious Solution", *ETHOS: Dialogues in Philosophy and Social Sciences*, 11/2 (2018): 32; Benjamin A. Bross, "Theseus' Paradox: History, Authenticity and Identity", *The Future of Praxis: Applied Research as a Bridge Between Theory and Practice*, Ed. C. Jarrett vd., Architectural Research Centers Consortium, 2019: 129.

4 Aristoteles, *Metafizik*, Çev. Ahmet Arslan, İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1996; David Wiggins, *Sameness and Substance Renewed*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

5 F. Đukić, "Continuity Theory and the Component Theory of the Ship of Theseus", *Journals of Arts & Humanities Studies*, 1/1 (2025): 21.

6 Đukić, "Continuity Theory", 21-22.

7 H. B. Hölling, *Re: Paik. On Time, Changeability and Identity in the Conservation of Nam June Paik's Multimedia Installations*, Doktora Tezi, Universiteit van Amsterdam, 2013, 210.

8 Andreas Huyssen, *Twilight Memories: Marking Time in a Culture of Amnesia*, New York: Routledge, 1995.

9 Bross, "Theseus' Paradox", 129.

10 Bross, "Theseus' Paradox", 130

eder.¹¹ Theseus'un Gemisi tartışması, tam da bu noktada bir mekânın tüm parçaları değiştiğinde o "auranın" ne ölçüde muhafaza edildiğini sorgular. Bu teoriler, Theseus'un Gemisi örneğinde olduğu gibi, nesnenin kimliğinin mekânsal ilişkiler, tarihsel bağlam ve toplumsal tahayyül tarafından üretildiğini gösterir. Mekâna yüklenen anlam ve çevreyle olan ilişkisi dikkate alındığı zaman Theseus'un Gemisi'nin kimliği yerinin değişmesine bağlı olarak farklılık göstermiş, gemiye yüklenen anlam değişmiştir. Tüm bu özellikler hem Theseus'un Gemisi Paradoksu'nun temelini oluşturmakta hem de mekâna dair yapılan araştırmaların esasını teşkil etmektedir.

Fransız filozof Jacques Lacan, nesnelere işlevlerine ve dışarıdan algılanma biçimlerine göre değerlendirilebileceğini "10.15 ekspres treni paradoksu" ile açıklamıştır. Bu tanımlamaya göre, trenin değişen maddi yapısı, günlük gecikmeleri veya her gün arka arkaya gelen birçok 10.15 trenine rağmen, insanlar tarafından "10.15 Ekspres Treni" şeklinde tanımlanmasının önlenemediği görülür. Yani tren farklı bir yapı ve bileşenlere sahip olmasına rağmen insanların algısında hala aynı trendir.¹² Benzer şekilde Yavuz da geminin kimliğinin, parçaları değişse bile devam eden benzersiz tarihi ve işlev görme potansiyeli nedeniyle korunduğunu savunur.¹³ Bu hususta Theseus Paradoksu ile benzer şekilde mekânın algılanma biçimi ve insanların tahayyülünde ne şekilde kodlandığı, kimliğinin oluşumunda önemli bir etkidir.

Tüm bu kavramsal tartışmalar, mekân çalışmalarına da doğrudan uygulanabilir. Zira şehirler, tıpkı Theseus'un Gemisi gibi, zaman içinde maddi olarak yenilenir; nüfus, işlev, politik yönetim ve kültürel kodlar değiştikçe kimlikleri de dönüşür. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte Ankara'nın ideolojik bir vitrine dönüştürülmesi; bürokrasi, modernleşme hamleleri, göç ve metropolleşme süreçleri, şehrin kimliğini bir yandan çeşitlendirirken, diğer yandan belirsizleştirmiştir. Dolayısıyla Ankara'nın ve özellikle Saraçoğlu Mahallesi gibi ideolojik-pratik amaçlarla inşa edilmiş mekânların bugün yaşadığı kimlik tartışmaları, Theseus Paradoksu'nun ortaya koyduğu temel sorularla büyük benzerlik taşır: Bir mekân tüm parçaları yenilendiğinde, işlevi ve bağlamı değiştiğinde hala aynı mekân mıdır? Yoksa mekânın sürekliliği, yalnızca fiziksel varlığına değil, toplumsal bellekteki karşılığına mı bağlıdır?

2. Saraçoğlu Mahallesi: Cumhuriyet'in Hafıza Mekânı

*Mahalle, toplumun en doğal örgütlenme biçimidir.¹⁴
Aidiyet hissi mekânsal olarak en çok mahallede kurulur.¹⁵*

İnsanlık tarihinin en karmaşık yapı taşlarından olan şehir, toplumsal değişimin izlerinin gözlemlendiği esas alanlardan biridir. Sahip olduğu mekânlar, taş ve beton olmanın ötesinde ideolojilerin somutlaştığı temsil alanlarını teşkil etmektedir. Ideolojiler çağında, hususi olarak ulus devletlerin görünür olduğu dönemlerde, şehirlerin milli bilinci oluşturmada oynadığı rol daha belirgin hale gelmiştir. Yirminci yüzyılın ayırıcı hususiyetlerinden biri olan Canberra, Ankara, Brasilia ve İslamabad gibi planlı başkentler, fiziksel çevre aracılığıyla uluslaşma sürecini topluma aktarma ve hızlandırma gayesi taşırlar. Özellikle Pakistan ve Türkiye örneklerinde, köklü bir siyasal yapı değişiminin ardından doğan yeni ulusun varlığını somutlaştıran en güçlü araç yeni kurulan başkentlerdir. Bu şehirler, fiziksel görünüşleri ve sundukları yaşam alanları aracılığıyla ulus olma bilincinin şekillenmesinde rol oynayan temel unsurlar arasında yer almaktadır.¹⁶ Cumhuriyetin kurucu idaresi, bu mekânsal gücü ulus inşa sürecinde göz önünde bulundurmuş ve Ankara'yı merkez olarak seçmiştir. Cumhuriyetin kuruluşuna ve modernleşme sürecine bizzat ev sahipliği yapan şehir, başkentlik statüsünü ulusal mekânların inşasıyla pekiştirerek ülkenin siyasi, ekonomik ve toplumsal hayatına yön veren öncü bir merkeze dönüşmüştür.¹⁷

Ankara¹⁸, başkent ilan edildiği dönemde bu statünün gerektirdiği birçok kurumdan yoksun, bozkırın ortasında

11 Walter Benjamin, *Illuminations: Essays and Reflections*, Ed. Hannah Arendt, New York: Schocken Books, 1968, 220.

12 Jacques Lacan, *Seminar IX: Identification*, Çev. Cormac Gallagher, Erişim 10 Ocak 2026, [https://www.valas.fr/img/pdf/the-seminar-of-jacques-lacan-ix_identification.pdf], 2.

13 M. M. Yavuz, "The Ship of Theseus, Individual Essences and Artifact Identity", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 15/1 (2017): 122.

14 Robert E. Park, Ernest W. Burgess, *The City*, Chicago: University of Chicago Press, 1925.

15 Lyn H. Lofland, *A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space*, New York: Basic Books, 1973

16 Gönül Tankut, "Ankara'nın Başkent Olma Süreci", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8/2 (1988): 94.

17 Ruşen Keleş, Bülent Duru, "Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış", *Mülkiye Dergisi*, 32/261 (2014): 28.

18 Mustafa Kemal Paşa, Heyet-i Temsiliye üyeleriyle birlikte 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiş ve bu tarihten itibaren Ankara, Milli Mücadele'nin siyasi ve idari merkezi olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'yı merkez olarak tercih etmesi, Milli Mücadele'nin sevk ve idaresinin güvenli, denetlenebilir ve Anadolu'nun geneline hitap edebilecek bir noktadan yürütülmesi içindir. Bu gelişmeyle birlikte Ankara, kısa süre içinde Milli Mücadele'nin karar ve koordinasyon merkezi hâline gelmiştir. Ankara'nın önemi, 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgal edilmesi ve bu gelişmenin ardından Osmanlı Mebusan Meclisi'nin fiilen işlevsiz hâle gelmesiyle daha da artmıştır. İstanbul'da milli iradeyi temsil edecek bir meclisin faaliyet göstermesi artık mümkün

bir şehirdi. 1920'li yılların başında nüfusu yaklaşık 20.000 olarak tahmin edilen şehir¹⁹, 13 Ekim 1923 tarihinde başkent ilan edilmiş; Cumhuriyet ideolojisinin merkezi olması hasebiyle hem demografik hem de sosyo-ekonomik bağlamda hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. 16 Şubat 1924 tarihinde 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu'nun çıkarılması, Ankara Belediyesi'nin²⁰ ilk kuruluşu olarak kabul edilmektedir.²¹ Bu tarihten sonra Ankara'da hem ulus kimliğinin yansıtıldığı hem de modern akımlar çerçevesinde inşa edilen mekânlar görünürlük kazanmıştır. Ankara'da başlatılan girişimlerin temelinde, devletin yönetim ve denetim işlerini yerine getirebilmesi için öncelikli olarak gerekli kurumları barındıracak yapıların ülke genelinde yaygınlaştırılması hedefi yer almıştır. Bu doğrultuda başta başkent olmak üzere tüm yurttaki, acil ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte resmi ve yarı resmi kuruluşlara ait yapılar inşa edilmiştir. Bu değişime ve ülkenin geneli için ifade ettiği öneme istinaden yeni başkent, kuruluş evresinde, hususi olarak 1929-1946 yılları arasına tekabül eden Nevzat Tandoğan döneminde, ülkedeki kentsel gelişim ve modern kent planlama girişimlerinin görüldüğü ilk yer olarak ortaya çıkmaktadır.²²

Başkent'in modern anlamda ilk planı ilk belediye başkanı Mehmet Ali Bey zamanında "Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi"²³ çalışanı olan Dr. Carl Christoph Lörcher tarafından eski ve yeni kent ayrımı gözetilerek hazırlanmıştır.²⁴ Lörcher Planı kapsamında Ankara'da yeni yerleşim alanları oluşturulmuş, ulaşım yolları düzenlenmiş ve altyapı çalışmaları başlatılmıştır. Lörcher Planı'yla başlayan dönüşüm Herman Jansen ile devam etmiştir. Eksik gördüğü durumlarda yabancı mütehassıslardan yararlanabilme yetkisini elinde bulunduran İmar Müdürlüğü, Herman Jansen, Leon Jausseley ve Josef Brix gibi üç şehir plancısını Ankara'ya davet etmiş ve daha sonrasında üç yüz bin nüfuslu kent planının hazırlanması yönünde bir yarışma tertip etmiştir. Yarışmayı kazanan Jansen, kent planlamasının siyasi bir araç olarak uygulanabilirliğini Ankara üzerinden göstermiştir.²⁵ Ankara'yı daha programlı ve bütüncül şekilde ele alan, Lörcher'den devraldığı mirası, yeni ideolojinin sergilendiği şehir planlamak için kullanan Jansen, hızlı nüfus artışına paralel olarak konut sorununa da çözümler üretmiştir.

olmadığından, yeni bir meclisin Anadolu'da toplanması zorunlu hâle gelmiştir. Bu şartlar altında Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da milli bir meclisin açılması için gerekli girişimleri başlatmış ve yürütülen çalışmalar neticesinde 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da açılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Ankara, yalnızca Milli Mücadele'nin merkezi olmakla kalmamış, aynı zamanda kurulacak yeni Türk devletinin de fiili yönetim merkezi konumuna yükselmiştir. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından bu fiili durum hukuki bir nitelik kazanmış ve 13 Ekim 1923'te Ankara Türkiye'nin resmî başkenti ilan edilmiştir. Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar başkentlik yapmış olan İstanbul'dan sonra Ankara'nın başkent olması, çeşitli idari, sosyal ve fiziki sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunların aşılmasında Mustafa Kemal Atatürk öncü bir rol üstlenmiştir. Atatürk'ün girişimleriyle Ankara'da planlı bir şehirleşme ve modernleşme süreci başlatılmış; başkent'in örnek bir şehir olarak inşa edilmesi ve burada gerçekleştirilen dönüşümün diğer Anadolu şehirlerine de rehberlik etmesi amaçlanmıştır.

- 19 Ankara Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde nüfusu en hızlı artan kent olarak kayıtlarda yer almıştır. 1920'lerin hemen başında 20.000, 1927'de 74.000 olan şehir nüfusu, 1945'te 226.000'e ulaşmıştır. (Keleş & Duru, 2008, s.29)
- 20 Ankara'nın yerel yönetim tarihindeki önemli dönüm noktası, Osmanlı İmparatorlu döneminde ilan edilen Tanzimat Fermanı çerçevesinde gerçekleştirilen idari reformlarla yakından ilgilidir. Tanzimat sonrası eyalet sistemi içinde yer alan Ankara, idari sınır değişikliklerini tecrübe etmiş ve 1860'lardan itibaren eyalet/vilayet merkezi konumunu pekiştirmiştir. Esas olarak 1864 Vilayet Nizamnamesi ile eyaletlerin "vilayet" olarak yeniden adlandırılması ve Vilayet İdari Meclislerinin kurulması, Ankara'nın idari yapısını modernleştirmiştir. Vilayet sisteminin getirdiği kurumsal değişimlere paralel olarak, Ankara'da belediye teşkilatının (Daire-i Belediye) varlığına dair erken tespitler 1866 yılına işaret etmektedir. Ancak, Osmanlı taşrasındaki reformların eş zamanlı yürütülmemesi nedeniyle kesin kuruluş tarihi muğlak kalmıştır. Bu Daire-i Belediye, yaklaşık altmış yıllık bir tecrübeyle Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan ve yerel yönetim örgütlenmesinin izlerini taşıyan bir miras devretmiştir. Bu tarihsel süreçteki belediye hizmetlerinin yürütülmesine dair belge ve bilgi eksikliği vurgulansa da, 1924 yılında Ankara Şehremaneti'nin kurulması kentteki belediye örgütlenmesinin Cumhuriyet dönemindeki dönüm noktasını teşkil etmesi bakımından literatürde başlangıç tarihi olarak kabul görmüştür. E. B. Sızan, "Mecliste Ankara: 1920-1923 Yılları Arasında Ankara Belediyesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 34/3 (2025): 51-52.
- 21 Ruşen Keleş, Bülent Duru, "Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış", *Mülkiye Dergisi*, 32/261 (2014): 28.
- 22 Keleş, Duru, "Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki", 32.
- 23 Şirket, kent planlamasının yanı sıra, cumhuriyet ideolojisinin prestij mekânlarından olan Ankara Palas'ın da müteahhittliğini üstlenmiştir.
- 24 D. Dursun, U. Poyraz, "Ankara", *Türk Dünyası Başkentleri*, Ankara: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti., 2014: 48; Ali Cengizkan, "Türkiye İçin Modern ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920-1950", *Bir Başkent'in Oluşumu*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi & Goethe-Institut Ankara, 2012: 35.
- 25 Dursun, Poyraz, "Ankara", 55.

Tablo 1. 1920-1950 yılları arası Ankara'daki demografik durum.²⁶

Sayım Yılı	Şehir Nüfusu	Artış Oranı (%)	Notlar
1920	20.000	—	Milli Mücadele başı kabulü
1927	74.553	%272,76	Cumhuriyet'in ilk genel sayımı
1935	122.720	%64,61	İkinci genel nüfus sayımı
1940	157.242	%28,13	Genel nüfus sayımı
1945	226.712	%44,18	Genel nüfus sayımı
1950	286.781	%26,50	Genel nüfus sayımı

Cumhuriyetin ilanından sonra, yeni ulus devletinin inşası sürecinde konut politikaları, barınma ihtiyacını karşılamaya ötesinde, toplumsal ve ideolojik dönüşüm aracı olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet'in ilk dönemi olan 1923-1950 yılları, ulus devletinin kuruluşunu merkeze alan ve konut politikasının ortak paydasını mülk konut sayısını artırmak olarak belirleyen bir anlayışla şekillenmiştir.²⁷ Bu yıllarda Ankara'da konut arzı üç ana grupta toplanmaktadır. Birincisi, kale ve çevresindeki geleneksel Osmanlı mahalle dokusundan ibarettir. Bu doku, Cumhuriyet döneminde artan barınma ihtiyacını karşılamak için değişim geçirse de yaşam standartları açısından gerilemiştir. İkinci tür, Ulusal Mimarlık anlayışıyla tasarlanmış dört ile beş kat arasında değişen apartmanlardır. Kamu yapılarını anımsatan formuyla dikkat çeken bu yapılar kentin ilk rant odaklı konut örneklerini teşkil eder. Üçüncü tür ise, yeni başkentin kurumsal kimliğini yansıtan bahçeli memur konutlarıdır. Bu müstakil yapılar, devlet eliyle kurgulanan modern yaşam biçiminin ve yeni oluşmakta olan toplumsal sınıfın mekânsal yansımasıdır.²⁸ Bu düşünce Lörcher ile başlayan, Jansen ile devam eden başkentin imarına etki etmiştir.

Tablo 2. 1932 verilerine göre Ankara Nüfusunun Meslekler İtibariyle Dağılımı.²⁹

Ankara (Yerleşim)	Cinsiyet / Kategori	Ziraî	Sinaî	Ticarî	Serbest	Memur
Şehir	Erkek	9.799	6.667	4.707	841	4.625
	Kadın	620	108	106	242	175
Yekûn (Şehir Toplamı)	Toplam	10.419	6.775	4.813	1.083	4.800
Köyler	Erkek	8.117	226	191	115	84
	Kadın	4.472	30	7	2	2
Yekûn (Köy Toplamı)	Toplam	12.589	256	198	117	86
Yekûn (Genel)	Erkek Toplam	17.916	6.893	4.898	956	4.709
	Kadın Toplam	5.092	138	113	244	177
Umumi Yekûn	Genel Toplam	23.008	7.031	5.011	1.200	4.886

Jansen planının Ankara için öngördüğü model, şehrin işlevsel olarak bölgelere ayrılmasıydı. İdari, ticari, eğitim ve bürokrasi olmak üzere bölgeler yeşil alanlarla birbirinden ayrılacak şekilde planlanmıştır. Lakin şehrin hızla büyümesi, özellikle 1932-1933 yıllarından itibaren ciddi bir konut sıkıntısını beraberinde getirmiştir. Jansen Planı bu öngörülemez nüfus artışının taleplerini karşılayamayacak boyuta ulaşmış, nihayetinde devlet müdahalesi zorunlu hale gelmiştir. Bu baskı sonucunda devletin lojman-konut üretimi politikası somutlaşmış ve şehrin belli bölgelerinde planlı yerleşimler inşa edilmeye başlanmıştır.³⁰ Devlet eliyle planlanan konut politikaları, yeni rejimin taşıyıcı unsuru olan memur sınıfının konut ihtiyacını karşılamaya ve modern, rasyonel yaşam biçimini şehirde görünür kılmaya da aracısı olmuştur.³¹ Memurlara kredi yoluyla konut edinimini teşvik eden yönetim, bu kapsamda çok sayıda yapı kooperatifinin kurulmasına da öncülük etmiştir. Bu politika neticesinde pek çok konut inşa edilmiş, lakin bu girişimler barınma sorununun çözümünde son derece yetersiz kalmıştır. Buna ek olarak bu uygulamaların geniş halk kesimlerinden ziyade üst düzey bürokratlar ve memurlara yönelik olması, barınma ihtiyacına yönelik atılan adımların sınırlı kaldığını göstermektedir. İhtiyaçlar doğrultusunda tasarlanan, devletin yaptığı ya da finanse ettiği "Devlet Konutları", konut sektöründe sadece bireylerin ihtiyacını karşılamakla

26 Mehmet Saroğlu, Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945), 'nde yer alan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

27 A. N. Çoban, "Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67/3 (2012): 82.

28 Tankut, "Ankara'nın Başkent Olma Süreci", 100.

29 Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı (1931-1932), Ankara: Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, 1932: 84.

30 Ali Altınay, Merve Nalçakan, "Kişisel Tanıklıklar Bağlamında Mekânsal Okumalar ve Değerlendirmeler: Bir Bellek Mekânı Olarak Ankara Saraçoğlu Mahallesi", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9/1 (2021): 4.

31 A. E. Ulusoy, "Türkiye'de Konut Politikaları: Tarihsel Süreç ve Aktörlerin Rolü", *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1/3 (2020): 93.

kalmamış, aynı zamanda başkentte yerleşen idari ve entelektüel kesimi doğrudan konut üreticisi ve sahibi durumuna yükseltmiştir.³² Bu konutların yasal çerçevesi 4626 sayılı Memur Meskenlerinin İnşası Hakkındaki kanunla belirlenmiştir. Kanun, memurların konut ihtiyacını karşılamak amacıyla gerekli görülen yerlerde devlet eliyle konut yapılmasını öngörmekte, bu kapsamda Nafia Vekâleti ile belirlenen mali program çerçevesinde ve toplamı 25 milyon lirayı aşmamak kaydıyla inşaat yaptırma ve gelecek yıllara yönelik taahhütlere girme yetkisi vermektedir.³³ Söz konusu kanun³⁴ kapsamında yapım sürecine başlanan ve Emlak Bankası tarafından gerçekleştirilen örneklerin başında Saraçoğlu Mahallesi³⁵ gelmektedir. Bugünkü bakanlıklar bölgesinde yaklaşık 3.000 memur için yapılması düşünülen mahalle, metrekaresi ortalama 1 liradan daha az bir bedelle, toplamda ise 118.000 liraya kamulaştırılmıştır.³⁶ Adını 1 Kasım 1944 tarihinde Ankara Belediye Meclisi'ne sunulan dokuz imzalı bir önergeyle dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'ndan alan yerleşim, 30 Ekim 1945 tarihinde açılmıştır.³⁷ 1950'li yıllarda ise Demokrat Parti'nin sergilediği reddi miras tutumu neticesinde, tarihsel bir bağlam gözetilmeksizin mahallenin adı Namık Kemal Mahallesi olarak değiştirilmiştir.³⁸ Bayraktar'a göre mahallenin temel inşa edilme amacı, memurlarının konut sorununa çözüm üretmek ve bürokrasiye imtiyaz tanımadır. Bu doğrultuda mahalle; bir yandan tek parti iktidarının devletçilik yaklaşımını ve parti programını somutlaştırma çabasının, diğer yandan ulus-devlet ideolojisi çerçevesinde bürokrasiye verilen önemin mekânsal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.³⁹ Batur ise Saraçoğlu Mahallesi'nin devletin dayanışma ve kendine yetme politikalarının

32 Yasemin Alkışer, Hülya Yüreklî, "Türkiye'de 'Devlet Konutu'nun Dünü, Bugünü, Yarını", *İTÜ Dergisi/a: Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 3/1 (2004): 66

33 "Memur Meskenleri İnşası Hakkında Kanun (Kanun No. 4626)", *T.C. Resmî Gazete*, 7343, 22 Temmuz 1944.

34 18 Temmuz 1944 tarihinde 4626 sayılı "Memur meskenleri inşası hakkında kanun" ile uygun görülen yerlerde memurlar için konut inşasına başlanmıştır. Kanunun birinci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince nereye, ne kadar ve ne büyüklükte evlerin yapılacağı kararlaştırılacaktır. Kanunun dördüncü maddesi uyarınca uygun bulunan yerler Belediye tarafından istimlak edilecektir. Beşinci maddeye göre inşası tamamlanan evlerin idare, kira ve tamir işleri yine İcra Vekilleri Heyetince denetlenecek, evlerin yapıldığı şehir ve kasabalarda konut sahibi olan memurlar bu projelerden yararlanamayacaktır. Yine aynı maddeye esasen devlete ait meskenlerde oturacak memurlardan alınacak kira, aylıklarından kesilmek suretiyle temin edilecektir.(Recai Okandan, "1944 Yılı Mevzuatı", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 10/3 (1945): 804-805). Kanun çerçevesinde inşa edilecek toplu konutlardan istifade etmek için sağlık sorunu olanlar, başka konutu olmayanlar, kötü koşullarda yaşayanlar öncelikli olarak belirlenmiştir. Ödeneğin büyük kısmı Ankara için kullanılmış, bu destekle beraber aynı yıl Saraçoğlu Mahallesi inşa edilmeye başlamıştır. Lakin altını çizmek gerekir ki mahallede yönetmelik hükümlerinin aksine, kurumların geçici olmayan kadrolarındaki memurlar, subaylar ve askeri görevliler yararlanmıştır. (Nuray Bayraktar, "Bonatz'ın 'Türk Evi' Sevgisinin Biçimsel Aktarımı: Saraçoğlu (Namık Kemal) Mahallesi", *Arredamento Mimarlık*, 247 (2011). Kanun başlangıçta memur konutlarının inşası, finansmanı ve idaresine odaklanan bir çerçeve sunarken, sonraki ek kanunlarla birlikte bu düzenleme ağırlıklı olarak konutların tahsisi, kullanım süresi ve tahliye rejimi üzerinden genişletilmiş ve sıkılaştırılmıştır. 1953 tarihli 6126 sayılı ek kanun, memur konutlarında oturma hakkını yalnızca görevle bağlantılı ve geçici bir statüye bağlamış; emeklilik, istifası, nakil, ayrıca sonrasında memurun veya yakınlarının aynı yerde konut sahibi olduğunun tespiti durumunda, konutların belirlenene süreler içinde boşaltılmasını zorunlu kılmıştır. (Kanun No. 6126, 9 Temmuz 1953) 1981 tarihli ve 2420 sayılı kanun ise bu çerçeveyi daha da ayrıntılandırarak sıra tahsisli konutlar için beş yıllık azami oturma süresi getirmiş, görev tahsisli ve sıra harici konutları ise tahsise esas görevin devamı ile sınırlamıştır. Ayrıca konut tahsisinin usul ve esaslarının, hangi makam sahiplerin hangi tür konutların verileceğinin ve çıkarma şartlarının Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenmesini öngörmüştür. (Kanun No. 2420, 6 Mart 1981)

35 Literatürdeki kimi yaklaşımlar, Saraçoğlu Mahallesi'nin kentsel kökenlerini Jansen Planı'na dayandırmaktadır. Hermann Jansen, tarihsel merkez Ulus'u muhafaza ederek modern kenti geliştirme stratejisi doğrultusunda Ankara'nın gelişimini güneye doğru kurgulamıştır. Bu doğrultuda Güvenpark'tan başlayarak TBMM'ye kadar uzanan ve kamu binalarının ağırlıkta olduğu idari bir merkez planlayan Jansen, üst düzey bürokratların konut ihtiyacını karşılamak üzere bugünkü Saraçoğlu Mahallesi'nin bulunduğu alanı "Vekaletler Kartiyesi (Bakanlıklar Mahallesi)" olarak tasarlamıştır. Nuray Bayraktar, Emre Madran, F. Bildirici, "Saraçoğlu Mahallesi", *Bina Kimlikleri Söyleşileri 6: Saraçoğlu-Namık Kemal Mahallesi*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2020: 23.

36 Nadir Avşaroğlu, "Dante Gibi Tam Ortasında Ankara'nın: Saraçoğlu Mahallesi", *Ankara Saraçoğlu Mahallesi Mühendislik Mimarlık Öyküleri*, Ankara: TMMOB, 2014: 261.

37 Muzaffer Gökman, *50 Yılın Tutanağı*, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1973, 119; M. Balabanlılar, Ş. Kandır, M. Söğüt, *Türkiye'nin 70 Yılı: Gün Gün Cumhuriyet Tarihi (Cilt 1: 1923-1972)*, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994, 103

38 Bayraktar, Madran, Bildirici, "Saraçoğlu Mahallesi", 46.

39 Bayraktar, "Bonatz'ın 'Türk Evi'", 66.

bir sonucu olarak tezahür ettiğini savunmaktadır.⁴⁰

Resim 1. Saraçoğlu Mahallesi'nin Planı.⁴¹

“Bahçelievler, Güven Evleri, Tasarruf Evleri” gibi henüz yeni teşekkül etmiş ve aynı nizamda yapılmış evlerin bir benzeri olan Saraçoğlu Mahallesi⁴², asker ve üst düzey bürokratlar için kurulduğundan “Devlet Mahallesi” olarak da bilinmektedir. Söz konusu konut projelerinin kâr amacı gütmeksizin, öncelikle memur ve askerlerin ihtiyaçlarına yönelik tasarlanması, ulus-devlet ideolojisinin somut bir yansımasıdır.⁴³ 1939 yılında geliştirilen, 1944 yılında dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından temeli atılan mahalle, Alman mimar Paul Bonatz⁴⁴ başkanlığında bir grup Türk mimar tarafından yönetilmiştir.⁴⁵ Saraçoğlu mahallesi bir kompleks olarak tasarlanmıştır. İçerisinde lojman konutlarından sosyal amaçlı binalara, eğitim kurumlarından oyun sahalarına kadar insanların günlük ihtiyaçlarına yönelik mekânlar bulunmaktadır. Mahalle, Ankara'nın modern yüzünü yansıttığının yanında Cumhuriyet döneminin memurlara yönelik ilk toplu konut projesi olmasıyla da önem atfetmektedir.

Mahalle'nin yapılış amacı kadar neyi ifade ettiği de kayda değer bir meseledir. Yaklaşık yirmi yıllık bir deneyime sahip olan Türkiye Cumhuriyeti modernleşme akımı çerçevesinde değişim ve dönüşüme öncülük ederken, toplu konut projeleri de şehirlerde bu akımın izlerini hissettiren kentsel mekânlara örnek teşkil etmiştir. Bu anlamda, Saraçoğlu gibi toplu konut projeleri genç devletin modernleşme bağlamında attığı adımlara örnek gösterilebilir.

Mahallenin inşa edildiği dönem de amacı ve işlevi kadar önem arz etmektedir. İkinci dünya savaşının devam ettiği ve buna muvazi olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde de hemen her alanda etkilerinin hissedildiği bir dönemde mimarlık anlayışının bu durumdan soyutlanması beklenemezdi. Savaşın etkileriyle ulusal düşünceler mimari formlarda kendilerine yer bulurken, bir taraftan da yapı sektörü sekteye uğramış, inşaat malzemelerinin fiyatları

40 Afife Batur, “Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 5, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 1395.

41 Zeki Sayar, “Saraçoğlu Mahallesi”, *Arkitekt*, 171-172 (1946): 58.

42 Zeki Sayar, “Saraçoğlu Mahallesi”, *Arkitekt*, 171-172 (1946): 56.

43 Altınay, Nalçakan, “Kişisel Tanıklıklar”, 5.

44 Paul Bonatz, 1877'de Alsace-Lorraine bölgesinde dünyaya gelmiş, Münih Politeknik Üniversitesi'nde mimarlık eğitimi tamamlamıştır. Kariyeri boyunca gelenekselci millî yaklaşım ile modern uygulamaları sentezleyerek evrensel bir mimari üslup geliştirmeye çalışmıştır. 1946-1954 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde profesör olarak görevde bulunan Bonatz, Almanya'da şekillendirdiği mimari ekolü de beraberinde Türkiye'ye getirmiştir. İlk kez 1916 yılında İstanbul'da yapılması düşünülen Türk-Alman Dostluk Evi'nin yarışma projesi için Türkiye'ye gelen Bonatz, 1942 yılında Anıtkabir'in mimari proje yarışmasında da seçici kurul üyeliği görevinde bulunmuştur. Çanakkale Anıtı, İstanbul Radyoevi, ve İstanbul Adalet Sarayı proje yarışmalarında da jüri üyesi olarak yer almıştır. Bunların yanı sıra Kız Teknik Öğretmen Okulu ve Erkek Teknik Öğretmen Okulu binalarının yürütücülüğünü yapmıştır. Saraçoğlu Mahallesi'nin de baş mimarı olan ve birçok eleştiriyi de maruz kalan Bonatz, mahallenin şekillenişinde Türk gelenekleriyle beraber modern imgelerin kullanılmasına hususi önem vermiştir. Detaylı bilgi için bkz: D. Tekin, “Saraçoğlu Yerleşkesi'ni İkinci Ulusal Mimarlık ve Bonatz'la Okumak”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni*, 227 (2014): 11-15; Bayraktar, Madran, Bildirici, “Saraçoğlu Mahallesi”, 20.

45 Avşaroğlu, “Dante Gibi”, 262.

%100 ile %400 oranlarında artmış⁴⁶ ve bu durum yeni arayışlara kapı aralamıştır. Ülkenin içinde bulunduğu bu çıkmaz, yerli yapı malzemelerine karşı rağbet oluşturmuş ve milli mimari arayışları da gün yüzüne çıkarmıştır. Hali hazırda İkinci Dünya Savaşı'nın beslediği ulusalcı akımların da yardımıyla milli mimari tasavvuru göz önüne alınmaya başlamıştır. Bu hususa binaen Saraçoğlu Mahallesi inşa edildiği tarih baz alındığında yeni bir eşliğe geçişi de simgelemektedir.

Erken Cumhuriyet döneminin konut formunda apartmanlara karşı bir ön yargı oluşmuş, nitelikli apartman yapmak için gereken altyapı da henüz oluşmamıştır. Bunun yanı sıra, ulus ideolojisinin güçlü bir şekilde kendini gösterdiği bu süreçte, umumiyetle İstanbullu azınlıklarca tercih edilen apartmanlar, bir toplumsal ve kültürel ayrımının sembolleri haline gelerek göz ardı edilmiştir.⁴⁷ Bu anlayışa paralel olarak, Saraçoğlu Mahallesi 20. Yüzyılın başlarında kuramsallaşan ve Ebenezer Howard tarafından ortaya atılan "Bahçe Şehir"⁴⁸ anlayışıyla tasarlanmıştır. Ankara'da bu akımın ilk numuneleri Jansen planıyla atılmış olup, Saraçoğlu Mahallesi'nin mimarı Bonatz'ın Jansen'den etkilendiği düşünülmektedir.⁴⁹ Bir teoriye göre Bonatz, Birinci Dünya Savaşı sürecinde Almanya'da ortaya çıkan ve "Siedlung"⁵⁰ olarak adlandırılan konutlardan da etkilenmiştir.⁵¹

Resim 2. Saraçoğlu Mahallesi.⁵²

Bitişik nizamda, farklı tip ve yüksekliklerde gruplandırılarak tasarlanan; iki, üç ve beş odalı olmak üzere toplam 642 daireyle hayata geçirilen Saraçoğlu Mahallesi⁵³ II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın⁵⁴ konut mimarisindeki en

46 Bayraktar, Madran, Bildirici, "Saraçoğlu Mahallesi", 16.

47 Alkışer, Yürekli, "Türkiye'de 'Devlet Konutu'", 66.

48 Bahçe şehir, Ebenezer Howard'ın kente ve kır yaşamının avantajlarını tek bir planlı yerleşimde birleştirme amacıyla geliştirdiği; sağlıklı, dengeli ve toplumsal dayanışmayı ön plana alan bir modeldir. Howard'la göre bahçe şehir, 6.000 dönümlük bir alanın merkezindeki 1.000 dönümlük yerleşim çekirdeğinden oluşur ve kentsel hizmetlerle çevresindeki yeşil kuşağın birbirini tamamladığı bir sistem olarak tasarlanır. Yerleşimdeki konut dokusu ağırlıkla iki katlı bahçeli evlerden ve iki, en fazla üç katlı sıralı evlerden meydana gelir. Yüksek yapılaşma sağlıklı bir model olarak göz önüne alındığı için bu anlayış tarafından reddedilir. Böylece bahçe şehir, düşük yoğunluklu konutlar ve kamusal mülkiyet ilkesi üzerinden hem mekânsal düzeni hem de toplumsal refahi yükseltmeyi hedefler. Detaylı bilgi için bkz. Ebenezer Howard, *Garden Cities of To-Morrow, London: Swan Sonnenschein & Co., 1902.*

49 Altınay, Nalçakan, "Kişisel Tanıklıklar", 6.

50 Siedlung'lar 1920-1930'lu yıllarda Almanya'da işçilere konut sağlamak amacıyla geliştirilen bahçeli konut mahalleleridir. Sadece mekânsal bir tasarım değil, kooperatif bir örgütlenme olmasıyla da dönemin konut anlayışında ön plana çıkmıştır. İlhan Tekeli, "Almanca Konuşan Plancı ve Mimarların Erken Cumhuriyet Dönemi Ankara'sının Planlaması ve Konut Sorununun Çözümüne Katkıları Üzerine", *Bir Başkent'in Oluşumu*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi & Goethe-Institut Ankara, 2012: 64.

51 Tekin, "Saraçoğlu Yerleşkesi'ni", 14.

52 Cengizkan, Ali. "Türkiye İçin Modern ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920-1950." 2012, 41.

53 Bayraktar, Madran, Bildirici, "Saraçoğlu Mahallesi", 9.

54 Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'nın dönüşümünde kendisini hissettiren akım, II. Meşrutiyet sonrasında gelişen, sentezci bir kültür yaklaşımını benimseyen I. Ulusal Mimarlık Akımı'dır. Sade, Osmanlı'ya özgü motiflerden de istifade eden bu akım döneminde yapılan kamu ve özel konutlarda mimari

karakteristik yansımalarından birini teşkil etmektedir. Bodrum kat üzerine iki, üç veya dört katlı olarak inşa edilen konutların dış cephesinde, Sedat Hakkı Eldem tarafından kuramsallaştırılan “Türk Evi” temasının yansımaları görülmektedir. Geniş saçaklar, cumbayı andıran konsol destekli çıkıntılar, dikey pencere modülasyonları ve kafes motifli ferforje balkon korkulukları, geleneksel Türk konut estetiği ile rasyonalist modern mimarinin eklektik bir sentezini sunmaktadır.⁵⁵ Bu mimari tercih, yeni kurulan ulus devletin geçmişle kurduğu bağı mekânsal düzlemde yeniden üreterek, toplumsal bellekte bir süreklilik algısı yaratma çabası olarak da okunabilir. Bu bağlamda dönemin Ulus gazetesi, mahalleyi “*Türk ruhunun hâkim olduğu, modern milli mimarinin en güzel örneği*” olarak manşetine taşıyarak mekânın rejim nezdindeki ideolojik değerini tescillemiştir.⁵⁶ Paul Bonatz, geleneksel unsurları abartısız bir üslupla uygularken, bina girişlerini karşılıklı konumlandırmış ve yapı adalarını bahçelerle tanımlayarak yaşayan bir sokak dokusu yaratmayı hedeflemiştir. Buna ek olarak, oyun alanları ve kültürel hizmet birimleriyle desteklenen tasarım, modern şehir sokaklarında sosyal etkileşimi artırmayı amaçlamıştır.⁵⁷

Resim 3. Saraçoğlu Mahallesi'nde Türk Evi Konseptli Bina.⁵⁸

“Türk Evi” konseptiyle planlanan mahalle dönemin ileri gelen birçok mimarı tarafından eleştiri konusu da olmuştur. Sayar, mahalleye dair yaptığı tespitlerde kullanılan materyallerin kalitesini yeterli bulmamış, konutların iç tasarımını Türk kültürel hayatına uygun olmadığını dile getirmiştir.⁵⁹ Buna ek olarak; mahalle için “Türk mimarlarının çizdiği yollardan birini izleyen mimar, gereksiz yere geniş tutulan servis alanları yüzünden sıkışık olan odalarıyla hiç de konforlu olmayan dairelerin iç düzenlerinde Türk evini kaynak olarak görmemiştir” gibi yorumlar yapılmaktadır.⁶⁰

Mahalleyi özel kılan hususların başında, 1951 yılında açılmış ve halen kullanımda olan okul⁶¹, 1948 yılında açılan ve yine okul gibi hala Ankaralıların istifadesinde olan kütüphane⁶², Çankaya Kaymakamlığı olarak kullanılan

hususiyetlerin yeni kurulan rejimin inşasını göstermesi bakımından kayda değerdir. Yeni mimari stil, yenilikçi olduğu kadar ilerlemeci, işlevsel bir anlatıya sahip olsa da beklendiği ölçüde batı tarzı modernizme sahip olamamıştır. Vedat Tek, Kemaleddin Arif, Arif Hikmet Koyunoğlu gibi isimlerin ön plana çıktığı bu dönemde şehirde “Ankara Palas, Gazi Mekteb, Etnografya Müzesi” gibi mekânlar inşa edilmiştir. 1930’ların sonundan itibaren etkisini hissettiren II. Ulusal Mimarlık Akımı dönemin ekonomik problemlerine, yurtdışından yapı malzemelerinin tedarik edilemeyeşine ve milliyetçi ortamın yaygınlık kazanmasına paralel olarak ortaya çıkmıştır. Milli değerlere dönülmesi gerektiğini düşünen Türk mimarlar, “yeni yöreselcilik” olarak da bilinen II. Ulusal Mimarlık Akımı’ni başlatmışlardır. Dursun, D., & Poyraz, U. , 2014, s. 51-61). Beton kullanımının yaygınlaştığı, devlet binaları ve anıtsal yapılarda ulusal kimlik vurgusunun savunulduğu bu akım, Emin Onat, Sedat Hakkı Eldem, Şevki Balmumcu gibi mimarlar tarafından temsil edilmiştir. Anıtkabir, Saraçoğlu Mahallesi, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Opera Sahnesi bu akım neticesinde Ankara kent kimliğinde yer edinen mekânlardır.

55 Avşaroğlu, “Dante Gibi”, 264; Bayraktar, Madran, Bildirici, “Saraçoğlu Mahallesi”, 21.

56 Tekin, “Saraçoğlu Yerleşkesi’ni”, 11.

57 Z. Tanrıverdi, “Ankara’da Cumhuriyet Dönemi Mimarisi İçin Koruma Alanı: Saraçoğlu Mahallesi”, *Cumhuriyet 6. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara: UBAK Yayınları, 2022: 41.

58 Bayraktar, Madran, Bildirici, “Saraçoğlu Mahallesi”, 3.

59 Sayar, “Saraçoğlu Mahallesi”, 59.

60 Bayraktar, “Bonatz’ın ‘Türk Evi’”, 72.

61 Namık Kemal İlköğretim Okulu (Eski adıyla Namık Kemal Ortaokulu).

62 Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi (Eski Milli Kütüphane). Milli Kütüphane, Adnan Ötügen’in girişimleriyle ilk defa 15 Nisan 1946 tarihinde Sıhhiye’deki Sağlık Sokağı’nda bulunan bir apartman dairesinde, Mehmet emin Yurdakul’un iki kitabıyla hizmete başlamıştır. Daha sonrasında 16 Ağustos 1948’de ise Saraçoğlu Mahallesi’nde bulunan binaya taşınmış ve aynı yıl içerisinde hizmete girmiştir. Uzun yıllar burada hizmet veren Milli Kütüphane, 5 Ağustos 1983 tarihinde, İnönü Bulvarı üzerinde yeni tarihinde, İnönü olarak hizmete başlamasıyla taşınmıştır. M. N. Özalp, *Bir Başkentin Anatomisi: 1950’lerde Ankara*, Ankara: İdealkent Yayınları, 2022, 269.

yönetim binası, çocuk bahçesi ve yeşil alanlar gibi kentsel mekânlardan müteşekkil olması gelmektedir.⁶³ Konut projesi olarak tasarlanan, içerisinde birçok işleve sahip kentsel alanın var olması mekân-toplum ilişkisini etkilemekte, canlı tutmaktadır. Bazı mekânlar vardır, zamanla şehir içerisindeki önemlerini kaybetmektedirler. Küreselleşme, modernizm ve popüler kültür gibi alanların tahakküm edici etkisi teknolojiyle birleşince mekânların ruhu daha da tehlike altına girmiş; eski olanlar “dışarıdan” gelen imgelerle değiştirilmiştir. Saraçoğlu Mahallesi özelinde değişime ayak uyduran, canlılığını korumaya olanak sağlayan en önemli donatı okul ve kütüphanenin mevcudiyeti olmuştur. Hemen her gün insan hareketliliğine vesile olan bu mekânların varlığı birçok Ankaralının mahalleye erişimini sağlamaktadır. Ders çalışmak, kitap temin etmek ya da sadece sessiz bir ortamda vakit geçirmek isteyen yüzlerce öğrenci her gün mahalledeki kütüphaneyi kullanmaktadır. Bunun yanında mahalledeki okul da aynı hareketliliği eğitim çatısı altında sağlamaktadır. Bunlara ek olarak kent kimliğinde isimlendirmenin hususi önemi bulunmaktadır. Dil, bir iletişim aracı olmakla birlikte insanların kültürel kodlarının taşıyıcısı da olabilmektedir. Ulus devletlerin teşekkülüyle başlayan yeni süreçte yönetimler dili, toplumu dönüştüren bir araç olarak kullanmış; kentsel mekânları isimlendirerek ulusal düşünceyi topluma yaymaya çalışmışlardır. Saraçoğlu Mahallesi özelinde dil politikası değerlendirilirse; mahallede yer alan kütüphaneye Türkiye’de milli kütüphaneciliğin banisi olan Adnan Ötügen’in, okula ise önce dönemin başbakanı Saraçoğlu’nun daha sonra Türk Edebiyatı’nın önde gelen yazarlarından Namık Kemal’in isminin verilmesi, yönetimin mekânlar aracılığı ile yansıttığı ve muhafaza etmek istediği ideolojinin örneklerindedir. Saraçoğlu döneminde temelleri atılan mahalle, devletçi ve milliyetçi politikalarıyla bilinen başbakanın mirasını günümüze taşımakta, kolektif hafızayı canlı tutmaktadır.

Resim 4. Milli Kütüphane Binası (1951).⁶⁴

Başkent Ankara’nın kuruluş ve Erken Cumhuriyet dönemi mimari anlayışını yansıtan Saraçoğlu Mahallesi, taşıdığı kültürel ve tarihsel değer nedeniyle sadece fiziksel bir yapı olmanın ötesinde bir kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, mahalle 1979 yılında Birinci Derece Kentsel Sit Alanı ilan edilerek yasal koruma altına alınmış, hatta aynı yıl ağaçları da anıt ağaç olarak tescillenmiştir. Ancak, 1994 yılında kamu lojmanlarının satışı ve kentsel dönüşüm politikalarının devreye girmesiyle mahallenin koruma statüsü ve sit durumunun ikinci dereceye düşürülmesi mahallenin geleceğini tehlike altına atmıştır. Ardından kamu tahsislerinin kaldırılması ve konutların boşaltılma süreci başlamış, fakat açılan davalar sonucunda mahalle 2015’te tekrar Birinci Derece Kentsel Sit Alanı’na yükseltilmiştir. Tüm bu yasal koruma çabalarına rağmen, 2017’de mahallenin mülkiyetinin Emlak Konut GYO’ya devredilmesi (Çankaya Kaymakamlığı ve Kütüphane hariç), Saraçoğlu Mahallesi’nin kültürel miras değeri ile değişen mülkiyet ve dönüşüm politikaları arasındaki kronikleşen çatışmayı ortaya koymaktadır. Mahallenin, yasal koruma statüsündeki karmaşık süreçlere rağmen, 22 Ekim 2020 tarihinde Çevre ve Şehircilik

63 Bayraktar, “Bonatz’ın ‘Türk Evi’”, 70.

64 M. N. Özalp, Bir Başkent’in Anatomisi: 1950’lerde Ankara, Ankara: İdealkent Yayınları, 2022, 270.

Bakanlığı, tescilli binaların ve anıt ağaçların korunacağını beyan ederek kapsamlı bir yenilenme projesini kamuoyuna açıklamıştır. Bu proje, mahallenin fiziksel dönüşümünü üç aşamada gerçekleştirmeyi öngörmüştür. Birinci etapta otel, ofis ve dükkanlardan oluşan bir yenileme, ikinci adımda dere yatağının canlandırılarak biyolojik gölete dönüştürülmesi, üçüncü ve son aşamada ise konut ve otelleri içeren bir yenilenme planı uygulanmıştır.⁶⁵

Paul Bonatz, mahalleyi tasarlarken 300x500 metrelik arazinin topografik verilerini esas almış, Ankara Kalesi manzarasından yararlanmak amacıyla alçak konutları çukurda, yüksek blokları ise tepede konumlandırmıştır.⁶⁶ Ancak mimarın bu hassas kurgusu, zamanla bölgeye eklenen yüksek katlı kamu binaları gibi müdahalelerle zedelenmiş ve bölgedeki yoğunluk baskısı kalıcı hale gelmiştir. 2015 yılında mahallenin tahliye edilmesiyle 93. Cadde trafiğe kapatılıp ulaşım şeması değiştirilse de bu süreçte asıl yıkıcı etki bakımsızlık olmuştur. Mülkiyetin dağınıklığı ve tahliye sonrası derinleşen ihmal, peyzajın ve yapıların tahribatına yol açmış; bu atıl dönem Saraçoğlu Mahallesi Koruma, Yenileme ve Yaşatma Projesi'nin 2024 yılında tamamlanmasıyla sona ermiştir. Günümüzde (2026) mahalle, otel ve ticari birimlerle kentin yeni bir cazibe merkezi olarak işlevsel hale gelmiş olsa da alanın konut dokusundan arındırılarak ticari bir kimliğe bürünmesi, Bonatz'ın tasarladığı o özgün "mahalle" atmosferinin yitirildiği tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Bu durum, mekânın fiziksel dönüşümü ile toplumsal bellekteki yeri arasındaki makasın açıldığını gösteren en somut göstergedir.

Mahallede gerçekleştirilen bu değişim ve üç aşamalı yenilenme süreci, Theseus'un Gemisi paradoksu bağlamında kritik bir sorgulama alanı oluşturmaktadır. Mahallenin Erken Cumhuriyet kimliğini ve kamusal lojman işlevinden doğan özgün yer kimliğini oluşturan unsurlar, projenin tescilli binaları ve anıt ağaçları koruma taahhüdüyle fiziksel sürekliliğe işaret etse de işlevsel ve sosyal değişim paradoksuyla yüzleşmektedir. Burada paradoksun "mereolojik" (Parça-bütün) yönü devreye girer: Yapılar, yani geminin parçaları restore edilerek korunmuştur. Zira, mahallenin otel, ofis, dükkân ve ticari konut işlevleriyle yeniden programlanması, onun kamusal barınma alanı olma özelliğini ortadan kaldırmıştır. Bu durumda da paradoksun "teleolojik" (Amaç-işlev) açmazını tetikler. Bir yapının tüm parçaları yenilendiğinde (veya işlevi değiştirildiğinde), ortaya çıkan yapının hala eski kimliğini taşıyıp taşımadığı sorusu gündeme gelmektedir.

Jacques Lacan'ın "10.15 ekspres tren paradoksu" ya da Eyfel Kulesi örnekleri, mekânın algılanışı üzerine düşündürücü veriler sunmuştur. Bu verilere esasen bir imgenin algılanışında, konum, işlev, çevreyle bütünlük ve bireylerin düşünce yapısı gibi unsurların etkili olabileceği görülmüştür. Bu hususlar nazara alındığında Saraçoğlu Mahallesi, sadece şehrin içerisinde yer alan fiziki bir yapı kompleksinden fazlasıdır. Öncelikle "10.15 Tren Paradoksunda" olduğu gibi işlevine ve geçmişte Ankaralıların belleğinde edindiği yere binaen mahalle, bir zamanlar bu bölgede yaşayanlar için huzurlu, güvenli, ulusal, bürokratik ve modern devlet mahallesi anlamlarına gelmekteydi. İşlevi ve zaman içerisindeki dönüşümüne paralel olarak özellikle yeni nesil için mahallenin algılanış biçimi değişse de daha öncesinde mahallede yaşamış bireyler için bu alan yüksek oranda aynı anlamı ifade etmektedir. Bununla beraber mekânın bulunduğu yer de onun kent kimliği içerisinde varlığını güçlendirmektedir. Hemen Bakanlıklar bölgesinde, Ankara'nın merkezinde konumlanan mahalle çoğu zaman izole kalmış olsa da ulaşılabilirlik, bürokrasiye yakınlık, kent ile sıkı ilişki kurma açılarından konumunu fazlasıyla kullanmıştır.

Saraçoğlu Mahallesi, inşa dönemi, mimari formu ve ulusal modernleşme ideolojisinin temsiliyeti ile simgesel bir kültürel ve toplumsal bellek mekânı hüviyetindedir. Ancak mahallenin ruhu bu fiziksel ve sembolik niteliklerin yanı sıra, zengin insan profilinden kaynaklanmaktadır. Başlangıçta üst düzey bürokrasi ve askeri erk için tasarlanan mahalle, zamanla farklı sosyo-kültürel katmanların kesişim noktasına dönüşerek bürokratik izolasyondan kurtulmuş, kentle bütünleşmiştir. Mahallenin ilk sakinlerinden Nurullah Ataç ve kızı Meral Ataç gibi kültür insanları mahalleye entelektüel bir derinlik kazandırırken, çocukluğunu burada geçiren ve sonrasında bir koruma uzmanı olarak mahallenin belleğini savunan Emre Madran, mekânın nesiller arası aktarımını temsil etmiştir. Cevdet Sunay, Kenan Evren ve İmran Öktem gibi devletin zirvesindeki isimlerin varlığı ise kompleksin bürokratik ağırlığını simgelemiştir. Saraçoğlu Mahallesi, statüleri ne olursa olsun, sakinlerinin gündelik pratikleriyle şekillendirdiği, kentin ritmine karışan canlı bir tarih sahnesi olarak özgün kimliğini sürdürmektedir.

65 Altınay, Nalçakan, "Kişisel Tanıklıklar", 13.

66 Sayar, "Saraçoğlu Mahallesi", 56.

Sonuç

Kentsel mekânlar, ideolojinin halk tarafından hissedildiği ve gündelik yaşamda yeniden üretildiği en canlı alanlardır. Kamusal ve özel alan ayrımının ötesinde, şehirlerin hemen her tarafında konumlanan bu mekânlar, sakinlerin aidiyet bilincini tetikleyen, kolektif hafızayı ve toplumsal belleği canlı tutan, ulusal duyguları muhafaza edebilen daha da ötesi geçmişin günümüzdeki izleri olabilen alanlardır. Yapılan çalışma neticesinde, Ankara'nın merkezinde yer alan Saraçoğlu Mahallesi'nin de bu mekânlardan biri olduğu görülmüştür. Mahalle özelinde yürütülen bu çalışma, alanın tarihsel ve güncel dönüşümünü toplumsal bellek, süreklilik ve dönüşüm ekseninde; Theseus'un Gemisi Paradoksu çerçevesinde irdelleyerek ulusal kimlikteki mekânsal karşılıklarını tartışmaya açmıştır. Çalışma boyunca bir mekânın fiziksel bileşenleri korunduğunda, o mekânın özünün aynı kalıp kalmadığı sorusuna yanıt aranmış; bu bağlamda fiziksel süreklilik ile toplumsal kopuş arasındaki karşıtlık ilişkisi çözümlenmeye çalışılmıştır.

Saraçoğlu Mahallesi'nin günümüzde tamamlanan dönüşüm süreci, paradoksun kuramsal bileşenleri üzerinden okunduğunda çelişkili bir yapı sergiler. Parçacılık kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, projenin fiziksel koruma refleksi, geminin "varlığını sürdürmesi" adına bir başarı olarak nitelendirilebilir. Paul Bonatz'ın özgün mimari dilini yansıtan cephe kurgusu, saçaklar, cumbalar ve çevre düzenleme öğeleri (anıt ağaçlar) muhafaza edilmiş; böylece Saraçoğlu imgesinin görsel bellekten silinmesi engellenmiştir. Geminin çürüyen tahtaları yenilenmiş, iskelet ayakta tutulmuştur. Eğer alan tamamen yıkılarak yerine farklı bir mimari doku getirilseydi, Theseus'un Gemisi varlıksal olarak yok olmuş sayılacaktı. Bu yönüyle muhafaza edilen donatılardan yola çıkarak parçacılık kapsamında mahallede sürekliliğin sağlandığı görülmektedir.

Ancak mekânın varlık sorunu, yalnızca fiziksel biçimin sürekliliğine indirgenemez. Locke'un "bilinç ve işlev sürekliliği" ile Hobbes'un "bütünlük" ilkeleri devreye girdiğinde, Saraçoğlu'ndaki dönüşüm derin bir ontolojik kırılmaya işaret eder. Mahalle, özgün kimliğini oluşturan en temel bileşenlerinden olan "konut işlevi", "mahalleli yapısı (barınma)" ve "toplumsal kullanım değeri" gibi unsurlardan soyutlanmıştır. Mekânın kullanım değerinin (barınma) yerini ticari değere bırakması, geminin rotasının ve tayfasının tamamen değişmesi anlamına gelir. Bu durum mahallenin müzeleşme süreci yaşadığını göstermektedir. Mekânın ticarileşmesi ile paradoks arasında kurulan analogi neticesinde; mahallede temel aktörlerin değiştiği görülmüştür. John Urry'nin "Turist Bakışı" kavramıyla ifade ettiği üzere, mekânı üreten ve yaşatan yerlinin yerini, mekânı dışarıdan bir nesne olarak tüketen gezginler/ ziyaretçiler almıştır. Dışarıdan bakıldığında mahalle hala 1940'ların Ankara'sını anımsatsa da mimarinin ötesinde içerisi boşaltılmış bir gövde olduğu görülmektedir. Mahalle artık yaşayan bir yer değil, izlenen ve küresel zaman harcama mekânı haline gelmiştir. Bunların yanı sıra, bu radikal işlevsel dönüşümün içerisinde; mahalledeki okul ve kütüphane yapılarının halen işlevlerini devam ettirmesi, alanda "bilinç ve işlev sürekliliği" açısından kıymetli bir devamlılık sağlamaktadır. Yine de geneldeki değişim, mekânın otantikliğinin yitirilmesi ve Walter Benjamin'in ifadesiyle "biriciklik etkisinin" (aura) zedelenmesine yol açmıştır.

Bu varlıksal tartışmanın ötesinde, mahalleye dair yapılacak herhangi bir değerlendirmenin tarihsel bir yanılığa düşmemesi adına, öncelikle onun kent bütünü içindeki "temsil" kabiliyetini sorgulamak gerekmektedir. Zira Saraçoğlu Mahallesi'nin mimari ve kentsel nitelikleri üzerinden Erken Cumhuriyet dönemi Ankara'sının genel konut politikasını okumaya çalışmak, metodolojik bir tümevarım hatasını beraberinde getirme riski taşır. Mahalle, dönemin Ankara'sında hâkim olan barınma pratiğinin bir ortalaması değil, aksine kısıtlı bir bürokratik elit için üretilmiş, devlet eliyle finanse edilen istisnai bir ütopyadır. Mahallenin "Bahçe Şehir" idealiyle sunduğu ferah yaşam standartları, o dönem Ankara'nın dış çeperlerinde, bilhassa Altındağ ve Yenidoğan aksında hızla filizlenen ve kentin öteki yüzünü oluşturan gecekondu gerçeğiyle taban tabana zittir. Jansen Planı'nın öngördüğü düzenli gelişimin dışına taşan bu bölgelerde barınma ihtiyacı halkın kendi imkânları doğrultusunda şekillenirken, Saraçoğlu Mahallesi merkezdeki planlı/modern yaşam ile çeperdeki yoksul yaşam arasındaki mekânsal ayrışmayı derinleştiren bir alan olarak kent içinde yükselmiştir. Bu bağlamda mahalle, Cumhuriyet modernleşmesinin kente yayılmış homojen bir sonucu değil, rejimin arzuladığı biçimin sergilendiği, ancak kentin geri kalanından izole edilmiş bir vitrin niteliğindedir.

Bugünkü dönüşüm ise, geçmişteki bu "devletçi vitrinin" piyasa odaklı yeni bir görünüme evrilişinin yansımasıdır. Mahalle artık Cumhuriyet'in üst düzey memurlarını barındıran bir devlet evi değil, küresel sermaye akışına eklemlenmiş bir çekim merkezidir. Bu bağlamda Saraçoğlu, uluslaşmanın dönüştürücü sahnesi olmaktan çıkmış,

tüketim kültürünün seyirlik bir sahnesine evrilmiştir. Adlandırma politikasındaki devamlılık, simgesel düzende bir süreklilik yaratsa da bu durum içeriksel bir başkalaşımı gizleyen perde görevi görmektedir.

Bu tarihsel ve sosyolojik gerçekliğin üzerine, mahallenin koruma ölçütleri analizi ve 2024 yılı itibariyle geçirdiği dönüşüm göz önüne alındığında, tartışma meşhur Theseus'un Gemisi Paradoksu ekseninde ontolojik bir boyuta taşınmaktadır. Felsefi olarak, zamanla değişen bir bütünün özünün aynı kalıp kalmadığını sorgulayan bu paradoks, mahallenin fiziksel varlığı (geminin gövdesi) ile toplumsal belleği (geminin ruhu) arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak için güçlü bir metafor sunar. Mahallenin Cumhuriyet dönemi Ankara'sının siyasi, kültürel ve ekonomik kimliğini yansıtan "belge değeri" ile II. Ulusal Mimarlık Üslubu'nun biçimsel öğelerini barındıran "mimari değeri" geminin muhafaza edilen esas gövdesini oluşturmaktadır. Şükrü Saraçoğlu döneminden miras kalan bu yapı, özgün sokak dokusu, anıt ağaçları ve birey-mekân hususiyetleri dolayısıyla çevresel değerler ve kentsel tasarım değerlerini bünyesinde barındırarak fiziksel özgünlüğünü korumaktadır. Geminin tahtaları çürümeye terk edilmemiş, restore edilerek formun ayakta kalması sağlanmıştır.

Sonuç olarak Saraçoğlu Mahallesi örneği, kentsel koruma uygulamalarında biçimsel korumanın, kültürel ve işlevsel sürekliliği sağlamada tek başına yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Mekân, fiziksel olarak kurtarılmış, ancak ruhsal olarak dönüştürülmüştür. Bu noktada çalışma, okuyucuyu Theseus'un Gemisi Paradoksu'nun çözümsüzlüğü ve kentsel belleğin geleceği üzerine şu sorularla baş başa bırakmaktadır: Bir mekân, onu var eden toplumsal ilişkiler ağından ve özgün işlevinden koparıldığında, sırf fiziksel biçimi korunduğu için "aynı" mekân olarak kabul edilebilir mi? Cumhuriyet'in "toplumsal bellek mekânı" ve "modernleşme vitrini" olarak kodlanan bir alanın, sermaye odaklı bir tüketim alanına dönüşmesi, geminin yüzmeye devam etmesi midir, yoksa limanda sergilenen bir makete dönüşmesi midir? Ve en nihayetinde, içinde artık "mahallelinin" yaşamadığı bir yer, hala "Saraçoğlu Mahallesi" midir?

Yazar Katkı Oranı / Author Contribution Rate

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. / The authors contributed equally to this study.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız. / Externally peer-reviewed.

Etik Kurul Beyanı / Ethical Approval of the Study

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. / This study does not require approval from an ethics committee, and the data used were obtained from a literature review and published sources.

Etik Beyanı / Declaration of Ethics

Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all works utilised are cited in the reference list.

Decleration of AI / Yapay Zekâ Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content in the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

KAYNAKÇA

- Alkışer, Yasemin & Hülya Yürekli. "Türkiye'de 'Devlet Konutu'nun Dünü, Bugünü, Yarını." *İTÜ Dergisi/a: Mimarlık, Planlama, Tasarım* 3, sy. 1 (2004): 63-74.
- Altınay, Ali & Merve Nalçakan. "Kişisel Tanıklıklar Bağlamında Mekânsal Okumalar ve Değerlendirmeler: Bir Bellek Mekânı Olarak Ankara Saraçoğlu Mahallesi", *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 9/1 (2021): 1-34.
- Aristoteles. *Metafizik*. Çev. Ahmet Arslan. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1996.
- Avşaroğlu, Nadir. "Dante Gibi Tam Ortasında Ankara'nın: Saraçoğlu Mahallesi", *Ankara Saraçoğlu Mahallesi Mühendislik Mimarlık Öyküleri*. Cilt 6-15, Öykü 12. Ankara: TMMOB, 2014: 259-271.
- Balabanlılar, Mürşit. & Şebnem Kandır & Mine Söğüt. *Türkiye'nin 70 Yılı: Gün Gün Cumhuriyet Tarihi (Cilt 1: 1923-1972)*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994.
- Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü. *İstatistik Yıllığı (1931-1932)*. Ankara: Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, 1932.
- Batur, Afife. "Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 5. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 1380-1420.
- Baudrillard, Jean. *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1994.
- Bayraktar, Nuray. "Bonatz'ın 'Türk Evi' Sevgisinin Biçimsel Aktarımı: Saraçoğlu (Namık Kemal) Mahallesi", *Arredamento Mimarlık*. 247 (2011): 66-74.
- Bayraktar, Nuray & Emre Madran & Faruk Bildirici. "Saraçoğlu Mahallesi", *Bina Kimlikleri Söyleşileri 6: Saraçoğlu-Namık Kemal Mahallesi*. Seri Ed. T. Elvan Altan, Sayı Ed. N. Bayraktar. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2020: 1-60.
- Bell, Daniel A. & Avner de-Shalit. *The Spirit of Cities: Why the Identity of a City Matters in a Global Age*. Princeton: Princeton University Press, 2011.
- Benjamin, Walter. *Illuminations: Essays and Reflections*. Ed. Hannah Arendt. New York: Schocken Books, 1968.
- Bross, Benjamin A. "Theseus' Paradox: History, Authenticity and Identity", *The Future of Praxis: Applied Research as a Bridge Between Theory and Practice (ARCC 2019 International Conference Proceedings)*. Ed. C. Jarrett, P. Plowright, H. Rashed-Ali. Architectural Research Centers Consortium, 2019: 128-137.
- Cengizkan, Ali. "Türkiye İçin Modern ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920-1950." *Bir Başkent Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara'daki İzleri* içinde, 28-45. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi & Goethe-Institut Ankara, 2012.
- Çoban, Aykut Namık. "Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 67/3 (2012): 75-108.
- Dursun, Defne & Ufuk Poyraz. "Ankara" *Türk Dünyası Başkentleri* içinde, 25-99. Ankara: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti., 2014.
- Đukić, Filip. "Continuity Theory and the Component Theory of the Ship of Theseus", *Journals of Arts & Humanities Studies*. 1/1 (2025): 20-25.
- Gökman, Muzaffer. *50 Yılın Tutanağı*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1973.
- Howard, Ebenezer. *Garden Cities of To-Morrow*. London: Swan Sonnenschein & Co., 1902.
- Hölling, Hanna Barbara. *Re: Paik. On Time, Changeability and Identity in the Conservation of Nam June Paik's Multimedia Installations*. Doktora Tezi, Universiteit van Amsterdam, 2013.
- Huysen, Andreas. *Twilight Memories: Marking Time in a Culture of Amnesia*. New York: Routledge, 1995.
- Keki, Başak. "On the Ship of Theseus: Critiquing the Obvious Solution", *ETHOS: Dialogues in Philosophy and Social Sciences*. 11/2 (2018): 30-44.
- Keleş, Ruşen & Bülent Duru. "Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış", *Mülkiye Dergisi*. 32/261 (2014): 27-44.
- Lacan, Jacques. *Seminar IX: Identification*. Çev. Cormac Gallagher. Erişim 10 Ocak 2026. [https://www.valas.fr/img/pdf/the-seminar-of-jacques-lacan-ix_identification.pdf].
- Lofland, Lyn H. *A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space*. New York: Basic Books, 1973.
- Madanipour, Ali. "Why Are The Design and Development of Public Spaces Significant For Cities?", *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*. 26/6 (1999): 879-891.

- “Memur Meskenleri İnşası Hakkında Kanun (Kanun No. 4626)”. T.C. Resmî Gazete. 7343, 22 Temmuz 1944.
- “Memur Meskenleri İnşası Hakkındaki 4626 Sayılı Kanun’a Ek Kanun (Kanun No. 6126)”. T.C. Resmî Gazete. 6702, 15 Temmuz 1953.
- “Memur Meskenleri İnşası Hakkında 4626 Sayılı Kanun’a Ek 6126 Sayılı Kanun’un Birinci Maddesine İki Fıkra ile Kanuna Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (Kanun No. 2420)”. T.C. Resmî Gazete. 17273, 8 Mart 1981.
- Okandan, Recai. “1944 Yılı Mevzuatı”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*. 10/3 (1945): 794-822.
- Özalp, M. Nazmi. *Bir Başkent’in Anatomisi: 1950’lerde Ankara*. Haz. Haluk İmga. Ankara: İdealkent Yayınları, 2022.
- Sarioğlu, Mehmet. *Ankara: Bir Modernleşme Öyküsü (1919–1945)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Sayar, Zeki. “Saraçoğlu Mahallesi”, *Arkitekt*. 171–172 (1946): 56-59.
- Sızan, Elif Balam. “Mecliste Ankara: 1920-1923 Yılları Arasında Ankara Belediyesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 34/3 (2025): 39-70.
- Tankut, Gönül. “Ankara’nın Başkent Olma Süreci”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 8/2 (1988): 93-104.
- Tanrıverdi, Zeynep. *Ankara Saraçoğlu Mahallesi Tarihsel Çevre Çözümlemesi, Korunması ve Örnek Yapı Bloğu Restorasyonu*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2012.
- Tanrıverdi, Zeynep. “Ankara’da Cumhuriyet Dönemi Mimarisi İçin Koruma Alanı: Saraçoğlu Mahallesi”, *Cumhuriyet 6. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı*. Ankara: UBAK Yayınları, 2022: 36–53.
- Tekeli, İlhan. “Almanca Konuşan Plancı ve Mimarların Erken Cumhuriyet Dönemi Ankara’sının Planlaması ve Konut Sorununun Çözümüne Katkıları Üzerine.” *Bir Başkent’in Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara’daki İzleri* içinde, 58-67. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi & Goethe-Institut Ankara, 2012.
- Tekin, Duygu. “Saraçoğlu Yerleşkesi’ni İkinci Ulusal Mimarlık ve Bonatz’la Okumak”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni*. 227 (2014): 11–15.
- Ulusoy, Ali Ender. “Türkiye’de Konut Politikaları: Tarihsel Süreç ve Aktörlerin Rolü”, *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*. 1/3 (2020): 93-125.
- Urry, John. *The Tourist Gaze*. London: Sage Publications, 2002.
- Wiggins, David. *Sameness and Substance Renewed*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Yavuz, Mesut Malik. “The Ship of Theseus, Individual Essences and Artifact Identity”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*. 15/1 (2017): 111–124.

EKLER

22 TEMMUZ 1944

(Resmî Gazete)

7343

Diyarbakır ve Elâzığ İstasyonlarından Irak ve İran hudutlarına kadar yapılacak demiryollarının inşası için istikraz akdine dair olan 4057 sayılı kanuna ek kanun

Kanun No: 4625

Kabul tarihi: 18/7/1944

Madde 1 — Diyarbakır ve Elâzığ İstasyonlarından Irak ve İran hudutlarına kadar yapılacak demiryollarının inşası için istikraz akdine dair olan 4057 numaralı kanunun 1 inci maddesi ile verilen istikraz salâhiyeti 85 milyon liraya çıkarılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden mer'iidir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

19/7/1944

No.	Başlığı	Düştur Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı	
4057	Diyarbakır ve Elâzığ İstasyonlarından Irak ve İran hudutlarına kadar yapılacak demiryollarının inşası için istikraz akdine dair kanun	6/6/1941	3	22	1301	4827

Memur meskenleri inşası hakkında kanun

Kanun No: 4626

Kabul tarihi: 18/7/1944

Madde 1 — Lüzum görülen yerlerde memurlar için mesken yaptırmağa ve bu maksatla (25) milyon lirayı geçmemek ve malî programı taahhüde girişmeden evvel Maliye ve Nafia Vekilliklerince müştereken tâyin ve tesbit edilmek üzere gelecek yıllara geçici taahhüde girişmeğe Nafia Vekili mezundur.

Bu maksatla iki buçuk milyon liradan eksik olmamak üzere her sene Nafia Vekâleti bütçesinin (Yapı ve İmar İşleri, İnşaat, İstimlâk ve esaslı tamirat masrafları) fashının Maliye Vekâleti tertibine yeter tahsisat konur.

Nerelerde kaç memur için ne büyüklükte ev yaptırılması lâzımgelmeği İcra Vekilleri Heyetince kararlaştırılır.

Madde 2 — Birinci maddede yazılı tahsisattan yeter kısmı, Ankara'da yapılacak inşaat için İcra Vekilleri Heyeti kararı ile Maliye Vekilligine devredilebilir.

Maliye Vekili de bu inşaatı Emlâk ve Eytam Bankası vasıtasıyla yaptırmağa mezundur.

Madde 3 — İkinci madde mucibince Ankara'da yaptırılacak binaların proje ve plânları Nafia Vekilligince tetkik ve tasdik edilir. Bu inşaat Ankara valisinin başkanlığı altında Maliye ve Nafia Vekillikleri ile Emlâk ve Eytam Bankasının mümessillerinden müteşekkil heyetin nezaret ve murakabesi altında yapılır.

Madde 4 — Bu kanunun tatbiki için lüzumlu görülecek gayrimenkuller 3710 numaralı Belediye İstimlâk Kanunu hükümlerine göre istimlâk olunur.

Madde 5 — Bu kanun mucibince inşa ettirilecek evlere ait tahsisatın sarf şekli ve inşası biten evlerin idare, kira ve tamir tarzları İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilir.

Bu inşaatın yapıldığı şehir ve kasabalarda mesken veya akarı olan memurlar inşa edilen evlerden istifade edemezler.

Devlete ait meskenlerde oturacak memurlardan alınacak kira, aylıklarından kesilmek suretiyle istifa olunur.

Hazine uhdesindeki binalardan Maliye Vekilligince bu maksada tahsisine lüzum görülenler hakkında dahi yukardaki fıkralar hükmü tatbik edilir.

Muvakkat Madde — Umumi müfettişlikler mntakalarında bu kanun esaslarına göre yapılacak memur evleri için 1944 mali yılı Muvaazene Umumiye Kanununa bağı (A) işaretli cetvelin Nafia Vekâleti kısmındaki 622/C fashına mevzu tahsisattan sarfiyat yapılabileceği gibi Umumi Müfettişliklerce gösterilecek hizmetlere sarfedilmek üzere İcra Vekilleri Heyeti kararıyla bu tahsisattan hususi idare ve belodiyelere yardım da yapılabılır.

Madde 6 — Bu kanun neşri tarihinden mer'iidir.

Madde 7 — Bu kanun hükümlerini yürütmeğe İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

19/7/1944

No.	Başlığı	Düştur Tertip	Cilt	Sahife	Resmî Gazete Sayı	
3710	Belediye İstimlâk Kanunu	14/7/1939	3	20	1705	4258

Açıklama: Memur meskenleri inşası hakkında kanun (Resmî Gazete, 22 Temmuz 1944)

Gazi Eğitim Enstitüsü, Erkek Teknik Öğretmen Okulu

Açıklama: 1943 yılında Ankara Beşevler’de açılmış olan Erkek Teknik Öğretmen Okulu (Gazi Eğitim Enstitüsü) Paul Bonatz’ın tasarladığı mekânlar arasında bulunmaktadır. (<https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/bil/jun/trindex.htm>)

T. Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü

Açıklama: 1954 yılında Ankara Sıhhiye’de inşa edilmiş olan Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü Paul Bonatz’ın tasarladığı mekânlar arasında bulunmaktadır. (<https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/ind/gen/trindex.htm>)

Açıklama: Saraçoğlu Mahallesi. (Bayraktar, Nuray & Emre Madran & Faruk Bildirici. "Saraçoğlu Mahallesi", Bina Kimlikleri Söyleşileri 6: Saraçoğlu–Namık Kemal Mahallesi. Seri Ed. T. Elvan Altan, Sayı Ed. N. Bayraktar. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2020: 56.)